

*Мср Марија Милојевић, истраживач сарадник
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0002-0845-1098*

*Прегледни научни рад
УДК: 342.72/.73-053.2/.6
DOI: 10.46793/7623-143-0.295М*

АМБЕР АЛЕРТ СИСТЕМ У СРБИЈИ - ИЗАЗОВИ У ПРАКСИ*

Резиме

У свом раду ауторка истражује проблеме који се јављају у примени „Амбер алерт“ механизма за хитно обавештавање јавности о нестанку малолетног лица. С тим у вези, примарно излаже критеријуме којима се служи полиција у оперативном раду а који, уколико се појаве у пракси, доводе до активирања механизма за хитно обавештавање јавности о нестанку малолетног лица. Затим, ауторка наглашава изузетно важан утицај медија на јавно мњење и органе реда критикујући својеврстан притисак који медији тим поводом стварају и који најчешће резултира негативним крајњим исходом (повреда права жртва кривичних дела, повреда права осумњичених) иако је сврха укључивања медија управо супротно- пружање помоћи у проналаску малолетног лица. Даља разматрања истражују сукоб који се може јавити приликом активирања предметног механизма између два интереса: „јавног интереса“ који се огледа у проналаску малолетног лица по било коју цену и интереса „вођења кривичног поступка“ који подразумева поштовање принципа „тајности“ истраге, претпоставке невиности и заштите оштећених лица а који се морају поштовати уколико предузете мере и радње полиције покажу да је нестанак малолетника последица извршења кривичног дела. Прва два изазова сагледана су у односу на важећи јавни поредак и законодавство наше земље док се даље у раду наводе проблеми у примени Амбер Алерт-а који су опште природе и са којима се могу сусрести органи реда било које државе. Идентификовани су, поред наведених, и изазови психолошке природе који се могу јавити на страни примаоца обавештења о нестанку малолетног лица у виду проблема са памћењем, изазивањем панике и страха код истих итд. Активирање Амбер алерт механизма прате и одређени проблеми као што су: могућа презасићеност система, технички проблеми у реализацији, преиспитивање степена распрострањености обавештења тј.

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2024. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

потребе да се обавештења издају на националном нивоу, проширење круга лица поводом чијег нестанка ће се механизам активирати тзв. „Силвер Алерт“. Ауторка приликом обраде сваког од изазова даје своје мишљење о начину превазилажења истих уз свест о комплексности проблема и чињеницу да је механизам одскора заживео у нашој земљи те да за потпунију анализу треба више времена и више емпиријских података.

Кључне речи: „Амбер Алерт“ механизам, критеријуми за примену „Амбер Алерт“-а, тајност истраге, претпоставка невиности, медијско извештавање, заштита оштећених, полицијско поступање, психолошки изазови, презасићеност система, „Силвер Алерт“.

1. Критеријуми за активирање „Амбер Алерт“ механизма

„Амбер Алерт“ механизам подразумева хитно обавештавање јавности о нестанку малолетног лица „путем различитих медија– телевизијских и радио емисија, Интернета, СМС порука, екрана на банкоматима, аутопутевима итд. које могу да допру до грађана који ће запамтити лице детета и потенцијално га уочити или имати валидне информације које полицији могу да помогну у потрази“¹. Хитно обавештавање се, према Инструкцији о начину поступања полицијских службеника у случају пријаве нестанка малолетног лица и начину хитног обавештавања јавности (у даљем тексту: Инструкција) састоји из: постављања обавештења на сајт МУП-а, слање једнократне поруке о нестанку, као и од континуираног објављивања од стране тв и радио станица, јавног предузећа за одржавање путева, на аеродромима, аутобуским и железничким станицама.²

Полиција, на основу Закона о полицији, надлежна је да, између осталог, трага за лицима и предметима и у том смислу предузима неопходне мере и радње.³ Прописано је да: „ако је пријављен нестанак лица, а постоје основи сумње да је то лице жртва кривичног дела, полицијски службеници дужни су да у сарадњи са другим надлежним органима, удружењима грађана и грађанима, без одлагања предузму мере и радње предвиђене овим и другим законима, у циљу његовог проналаaska.“⁴ Међутим, до активирања „Амбер

¹ Види више на: https://amberalert.rs/?_rstr_nocache=rstr171661003e811498, приступљено: 05.04.2024.године.

² I- Основне одредбе, тач. 3. Инструкције (О1БР: 011-77/23-44 од 25.10.2023.године).

³ Према чл. 47 Закона о полицији: „Приликом обављања полицијских послова полицијски службеници у статусу овлашћених службених лица примењују полицијске мере и радње у складу са овим и другим законима. Полицијске мере и радње у смислу овог закона јесу:.. 9) трагање за лицима и предметима;...“

⁴ Чл. 59 ст. 6 Закона о полицији (Сл. гласник РС, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018).

Алерт“ или „Пронађи ме“ механизма не долази по аутоматизму сваки пут када малолетно лице нестане, већ је полиција та која у сваком конкретном случају процењује да ли је потребно о нестанку обавестити јавност путем електронске платформе „Пронађи ме“.⁵

Полиција се, приликом доношења одлуке о покретању овог механизма руководи подзаконским актом, тачније горепоменутом Инструкцијом ОИБР: 011-77/23-44 донетом 25. 10. 2023. године. Ова инструкција, између осталог, у Глави III садржи критеријуме који ће, ако постоје у пракси, довести до активирања „Амбер Алерт“ система. Начелник полицијске управе надлежан је да донесе одлуку о хитном обавештавању јавности. Према Инструкцији, донеће одлуку самостално али након неопходне оцене надлежног тужилаштва. Прописани критеријуми за активирање механизма разликују се у случају када се сумња да је нестанак малолетног лица повезан са извршењем кривичног дела и у случају када нестанак није повезан са кривичним делом.

Према Глави III Инструкције (А) тач. 13.1.), уколико постоје основи сумње да је нестанак малолетног лица повезан са извршењем кривичног дела, начелник полицијске управе ће дати зелено светло за активацију уколико постоји довољно описних информација о околностима нестанка. У релевантне информације спадају: постојање пријавиоца и сведока; довољно описних информација на месту извршења и постојање трагова извршења кривичног дела; довољно података о могућем учиниоцу као и чињеница да малолетно лице није на уобичајеном месту на коме треба да се налази (кућа, школа, вртић).

Даље, на одлуку о покретању утицаће и чињеница да се, било малолетник, његова породица или могући учинилац налазе у евиденцији надлежног Центра за социјални рад.

Трећи критеријум је када околности случаја показују да је малолетник у опасности од повређивања или у животној опасности. Околности случаја указују да је малолетник у опасности од повређивања или у животној опасности уколико је малолетник под терапијом и на такву опасност указује његов здравствени статус или уколико код учиниоца постоји могућност вршења насиља с обзиром на познате информације о њему (његова личност, склоност ка вршењу насиља, претходно вршење кривичних дела...).

Четврти критеријум је негативно дефинисан и састоји се из захтева да хитно обавештавање јавности не угрози живот малолетног лица. Хитно обавештавање јавности може да угрози живот малолетног лица уколико постоји опасност да му учинилац науди или уколико постоје осетљиве

⁵ I- Основне одредбе, тач. 4. Инструкције: “Електронска платформа „Пронађи ме“ је софтверско решење министарства надлежног за послове информисања и телекомуникација које омогућава постављање, преузимање и брисање обавештења о несталом малолетном лицу“.

информације о малолетнику и његовој породици.⁶ Изазов за полицију је проценити да ли јавна објава о нестанку може угрозити живот малолетног лица, тј. да ли може у толикој мери узнемирити починиоца да он покуша да нападне живот и тело малолетника из страха од откривања и хапшења (нпр. код кривичног дела отмице ради откупа или уцене). Овде на сцену ступа искуство и знање полицијских службеника, не постоје таксативно наведене смернице о поступању у конкретном случају; треба добро проценити карактер могућег починиоца уколико за то постоји довољно информација, карактер малолетника те његове породице. У појединим случајевима, хитно обавештавање јавности може изазвати више штете него користи а последице могу бити изузетно тешке, зато сваком конкретном случају треба поступити са пуно опреза.

Уколико не постоји сумња да је нестанак малолетника повезан са кривичним делом, начелник полицијске управе своју одлуку о хитном обавештавању јавности доноси уз пристанак родитеља или старатеља. У овом случају пристанак родитеља је неопходан за разлику од случаја када постоји сумња да је извршено неко кривично дело повезано са нестанком малолетног лица када начелник полицијске управе одлуку доноси уз претходну оцену надлежног тужилаштва. Разлог оваквог поступања је зато што је Законом о кривичном поступку прописано да, „орган полиције може објављивати и фотографије лешева и несталих лица ако постоје основи сумње да је до смрти, односно нестанка тих лица, дошло услед кривичног дела“⁷, као и да се „ради обавештавања јавности о потерници или објави могу користити средства јавног информисања“⁸. Интерес вођења кривичног поступка претежнији је од интереса заштите приватности малолетног лица и вршења родитељског права у конкретном случају. У случају када је пристанак родитеља за обавештавање јавности неопходан, пристанак дају оба родитеља у писаној форми. Изузетно, један од родитеља може дати свој усмени пристанак, а уколико није у могућности, до обавештења јавности ипак неће доћи. Уколико је хитно обавештавање јавности неопходно у циљу заштите животно важних интереса малолетног лица, јавност се може обавестити и уколико је дат пристанак само једног од родитеља.⁹

Критеријуми којим се начелник полицијске управе руководи уколико дође до нестанка малолетног лица а не постоји сумња да је тај нестанак повезан са извршењем било ког кривичног дела како би утврдио потребу за хитним обавештавањем јавности у конкретном случају делимично се поклапају са претходно наведеним, с тим што се посебно води рачуна о ситуацијама када се сумња да је малолетник животно угрожен, о здравственом стању и менталном

⁶ Глава III Инструкције, део А) тач. 13.4.

⁷ Чл. 599 ст. 2 Законика о кривичном поступку (Сл. гласник РС бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС).

⁸ Чл. 600. ст. 2. Законика о кривичном поступку.

⁹ Глава III Инструкције, део Б) тач. 16.

узрасту малолетника, тј. о томе да ли је малолетно лице способно да о себи даје податке- да ли их зна, разуме и да ли је способно да их исказује када га питају. С тим у вези, када је малолетно лице узраста млађег од 7 година, када код малолетног лица постоје сметње у развоју или је малолетник лице са инвалидитетом постојаће потреба за хитним обавештавањем јавности, као и када околности нестанка указују да би могао бити у животној опасности (место на ком је малолетник нестало може бити опасно- море, река, шума, литица... или је малолетник таквог здравственог стања да мора пити одређену терапију јер уколико је прескочи, то може бити опасно по његов живот- дијабетес, астма...). Хитно ће се обавестити јавност и у случајевима када постоји довољно описних информација о околностима нестанка с тим што у овом случају оне указују на изостанак извршења неког кривичног дела. Уколико малолетник није на месту где би у складу са уобичајеним животним активностима требало да буде такође је сигнал за покретање аларма.

2. Изазов 1- Однос медија према извештавању о нестанку малолетног лица

2.1. Поступак преузимања и јавног емитовања обавештења

Када малолетно лице нестане, а начелник полицијске управе донесе одлуку о активирању аларма, начелник управе/одељења криминалистичке полиције одређује полицијског службеника који приступа електронској платформи „Пронађи ме“ и поставља обавештење са прописаним садржајем (фотографија малолетника, кратак опис- име, презиме, године, лични опис, опис одеће и обуће ношене на дан нестанка, као и место и време нестанка и друге важне информације). Затим, након постављања обавештења полицијски службеник о томе обавештава шефа смене/вођу смене дежурне службе који затим има обавезу да обавести командно-оперативни центар чији је шеф смене дужан да податке провери и да их након тога верификује. Пре верификације, шеф смене је дужан да обавести Одељење за медије и комуникације о потреби преузимања обавештења са платформе и постављања на сајт. Обавештење верификацијом аутоматски постаје доступно за преузимање од стране субјеката који имају дужност јавног објављивања обавештења (телевизијске станице, радио станице, јавно предузеће за одржавање путева, аеродроми, аутобуске и железничке станице). Ако се обавештење не преузме у року од 15 минута од верификације, шеф смене командно-оперативног центра субјекте хитно обавештава путем телефона о потреби преузимања обавештења.¹⁰ Обавештење о проналаску

¹⁰ Глава IV- Поступак хитног обавештавања јавности о нестанку малолетног лица тач. 31 Инструкције.

малолетника пре истека рока се на исти поставља на платформу а после 48 сати обавезно брише без обзира да ли је малолетно лице пронађено или не.

Након преузимања обавештења, даље поступање пружалаца медијских услуга регулисано је Правилником о хитном обавештавању јавности о нестанку малолетног лица. Према Правилнику, „пружалац медијске услуге, по пријему информације упућене од стране министарства, без одлагања објављује (емитује) обавештење о нестанку малолетног лица“¹¹. Обавештење је пружалац медијске услуге дужан да објави (емитује) у трајању од најмање 20 секунди, у неизмењеном облику и идентичној садржини у којима му је достављена од стране министарства.¹² Пружалац медијске услуге дужан је да обавештење објављује (емитује) у наредних 48 сати и то у првих осам сати од тренутка достављања обавештења на сваких 30 минута, а после тога на сваких 60 минута, с тим што ће након протеча рока од 48 сати од првог објављивања престати обавеза даљег објављивања обавештења.¹³ Такође, Законом о заштити података о личности прописано је да је руковалац дужан да без непотребног одлагања податке о личности избрише, између осталог, и у случају када подаци о личности више нису неопходни за остваривање сврхе због које су прикупљени или на други начин обрађивани.¹⁴ Пружалац медијске услуге, по пријему информације упућене од стране министарства да је нестало малолетно лице пронађено, без одлагања прекида објављивање (емитовање) обавештења о несталу малолетном лицу и пре истека прописаног рока обавештавајући јавност да је лице пронађено а истовремено са прекидом објављивања (емитовања) обавештења о несталу малолетном лицу, а у циљу заштите податка о личности малолетног лица, пружалац медијске услуге дужан је да, без одлагања, обрише све податке из обавештења о несталу малолетном лицу.¹⁵

2.2. Неопходност стриктног придржавања прописа у области медијског извештавања у случају хитног обавештавања јавности о нестанку малолетног лица - изазов „прекомерног дељења и ширења информација“

Приликом активирања „Амбер Алерт“ аларма свесно се изазива и подстиче занимање јавности за нестанак малолетног лица које може често попримити нежељене размере. Медијски сервис у свему томе има веома битну улогу постављања јасних граница у погледу обима информација које ће

¹¹Чл. 3 ст.1 Правилника о хитном обавештавању јавности о нестанку малолетног лица од 12.септембра 2023.године (Сл. гласник РС, бр. 78/2023).

¹² Чл. 3 ст. 2 Правилника.

¹³ Чл. 3 ст. 3 и 4 Правилника.

¹⁴ Чл. 30 ст. 2 тач.1 Закона о заштити података о личности (Сл. гласник РС, бр. 87/2018).

¹⁵ Чл. 4 ст. 1 и 2 Правилника.

поделити са јавношћу. Хитно обавештење јавности о нестанку малолетног лица има тачно прописану садржину, начин обавештавања јавности је у случају активирања аларма тачно прописан што смо на детаљан начин изложили у претходном делу рада, те га се треба стриктно придржавати. Разлог, због кога је од изузетне важности не „бомбардовати“ јавност непотребним информацијама, лежи у вођењу ефикасне и целисходне истраге, у обавези поштовања права на приватност оштећеног, заштите података о личности, претпоставке невиности и поштовању прописа о начину објављивања информација о току кривичног поступка. Поплава информација ће довести до тога да ће грађани тешко моћи да одвоје битно од небитног, сусретаће се са бројним психолошким изазовима, пријављиваће полицији ситуације које нису од значаја за проналазак малолетног лица а могуће је и да ће органе реда одвести на погрешан пут. Из наведених разлога, потребно је придржавати се свих прописа који регулишу поменута питања у циљу савесног обавештавања јавности.

Законом о јавном информисању и медијима прописан је начин објављивања информација у вези са кривичним поступком где је предвиђено да се информације из кривичног поступка у току могу објавити ако су изнете на главном претресу или ако су прибављене или ако су могле бити добијене од органа јавне власти на основу закона којим се уређује приступ информацијама од јавног значаја.¹⁶ Ако су информације биле изнете на главном претресу, не могу се објавити у медијима ако је јавност током главног претреса била искључена. Идејама, мишљењем, односно информацијама, које се објављују у медијима не сме се подстицати дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, полу, због њихове сексуалне опредељености, родног идентитета или другог личног својства без обзира на то да ли је објављивањем учињено кривично дело.¹⁷ Тиме је забрањен говор мржње, нарочито према оштећеним лицима (у конкретном случају према малолетнику и према његовој породици) о којима се у јавности могу наћи осетљиве приватне информације. Предвиђено је да, приказом или описом сцене насиља у медију или медијском садржају, не сме се повредити достојанство жртве насиља.¹⁸ Пажњу треба посветити и извештавању о могућем учиниоцу кривичног дела јер треба имати на уму да њега штити претпоставка невиности а како се ради о раној фази поступка, постоји могућност да осумњичени у том тренутку уопште није стварни починилац кривичног дела. Законом о јавном информисању и медијима, достојанство личности лица на које се односи информација правно је заштићено¹⁹, без обзира о којем је лицу реч, а и самим Уставом РС свим

¹⁶ Чл.85 Закона о јавном информисању и медијима (Сл. гласник РС, бр. 92/2023).

¹⁷ Чл.86 Закона о јавном информисању и медијима.

¹⁸ Чл. 90 ст.3 Закона о јавном информисању и медијима.

¹⁹ Чл. 90 ст.1 Закона о јавном информисању и медијима.

грађанима загарантовано је право на заштиту података о личности.²⁰ Ако се у почетку није сумњало да је нестанак малолетног лица повезан са кривичним делом, може се касније испоставити да је ипак реч о кривичном делу те се права везана за кривични поступак и учеснике у њему морају поштовати. Чак и да кривичног дела нема, право на приватност, на људско достојанство и заштиту података о личности део је општеприхваћеног корпуса људских права и као такво не може се дерогирати осим у законом прописаним случајевима. Закон о јавном информисању и медијима људско достојанство препознаје као право на „достојанство личности и право а аутентичност те у чл. 90 ст. 2 прописује да „објављивање информације којом се врши повреда части, угледа или пијетета, односно лице приказује у лажном светлу приписивањем особина или својстава које оно нема, односно одрицањем особина или својстава које има, није допуштено ако интерес за објављивање информације не претеже над интересом заштите достојанства и права на аутентичност, а нарочито ако се тиме не доприноси јавној расправи о појави, догађају или личности на коју се информација односи“. Прописана је судска заштита лица чија се приватна информација јавно објављује, уколико лице не буде у могућности да реализује право на одговор и право на исправку.

У Закону се посебно штите права малолетника. У циљу заштите слободног развоја личности малолетника, предвиђено је да се посебно мора водити рачуна да садржај медија и начин дистрибуције медија не нашкоде моралном, интелектуалном, емотивном или социјалном развоју малолетника.²¹ За малолетника су прописана посебна правила о давању сагласности за објављивање информације из његовог приватног живота. Способност да да сагласност малолетник стиче са навршених 15 година живота с тим што је Законом о заштити података о личности прописано да, за обраду података о личности малолетног лица које није навршило 15 година, пристанак мора дати родитељ који врши родитељско право, односно други законски заступник малолетног лица.²² Информација из приватног живота, односно лични запис може се изузетно објавити без пристанка лица ако у конкретном случају интерес јавности да се упозна са информацијом, односно записом претеже у односу на интерес да се спречи објављивање.²³ То ће се сматрати, нарочито ако је објављивање у интересу правосуђа, националне безбедности или јавне безбедности и ако је објављивање потребно ради упозорења на опасност у које ситуације спада и проналажење несталога лица (као и спречавање заразне болести, спречавања преваре и сл.).²⁴ Значи, у случају да је нестанак малолетног лица повезан са вршењем кривичног дела пристанак родитеља није

²⁰ Чл. 42 Устава РС (Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021).

²¹ Чл.88 Закона о јавном информисању и медијима.

²² Чл. 16 ст. 1 и 2 Закона о заштити података о личности.

²³ Чл. 93 ст.1 Закон о јавном информисању и медијима.

²⁴ Чл. 93 ст. 2 тач. 5 и 8 Закон о јавном информисању и медијима.

неопходан јер се ради о заштити интереса који је „претежнији“ интерес правосуђа, а уколико то није случај неопходна је сагласност родитеља или старатеља као услов за хитно обавештавање јавности.

У случају нестанка малолетне Д.И. када је у Србији први пут покренут Амбер Алерт дошло је до низа неправилности у извештавању. Износиле су се непроверене информације о умешаности једног од родитеља (мајке нестале девојчице), о томе како није прошла полиграф, како је била „хладна и безосећајна“ приликом испитивања, а у јавност је неовлашћено доспео и приватни садржај њеног мобилног телефона. Море информација изазвало је бројне теорије завере, о случају се расправљало у емисијама у којима се спекулисало без икаквих проверених доказа о мотивима, могућим починиоцима и крајњем исходу потраге.

3. Изазов кривичног гоњења под лупом јавности

Полиција предузима мере и радње у циљу проналазка несталог малолетног лица које у суштини представљају предистражне и доказне радње које је полиција овлашћена да предузима у циљу откривања кривичног дела и проналажења осумњичених. Према Законнику о кривичном поступку, уколико постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, полиција је дужна да предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка.²⁵ Полиција је овлашћена да у предистражном поступку предузима доказне радње о чему без одлагања обавештава јавног тужиоца. Докази прибављени путем доказних радњи преузетих од стране полиције могу бити коришћени у даљем току кривичног поступка²⁶. Доказне радње полиција предузима и по захтеву јавног тужиоца што је у складу са “законском дефиницијом кривичног гоњења која каже да гоњење обухвата (и) само радњу полиције по захтеву јавног тужиоца којом се проверавају основи сумње да је одређено лице учинило кривично дело које се гони по службеној дужности”²⁷. Дакле, кривично гоњење је започело „првом радњом јавног тужиоца, или овлашћених службених лица полиције на

²⁵ Чл.286 ст.1 Законика о кривичном поступку (Сл. гласник РС бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС).

²⁶ Чл. 287 ст.2 Законика о кривичном поступку.

²⁷ Вуковић, Н., *Одлуке јавног тужиоца о непредузимању кривичног гоњења ио одустанку од кривичног гоњења–увођење решења о одустанку од кривичног гоњења*, CRIMEN-часопис за кривичне науке, бр. 12(2)/2021, стр. 153-154. Аутор Вуковић Н. прави разлику између „ситуације када се проверава да је учињено кривично дело које се гони по службеној дужности од ситуације када се проверава да је одређено лице учинило кривично дело које се гони по службеној дужности“.

основу захтева јавног тужиоца, предузетом у складу са овим закоником ради провере основа сумње да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинило кривично дело²⁸ Могуће је стога да полиција предузме доказне радње и да о томе обавести јавног тужиоца а да притом није дошло до започињања кривичног гоњења имајући у виду да, као што смо навели, оно започиње „првом радњом јавног тужиоца, или овлашћених службених лица полиције на основу захтева јавног тужиоца“.²⁹ Не улазећи у теоријска разматрања о предистражном и истражном поступку, о тренутку започињања кривичног гоњења и кривичног поступка, за потребе овог рада под појмом кривичног гоњења подразумева се предузимање било које мере или радње полиције у циљу расветљења кривичног дела. Полиција када је у питању нестанак малолетног лица предузимаће законске мере и радње било да постоје основи сумње да је приликом нестанка малолетника почињено кривично дело, било да постоје основи сумње да је одређено лице починило кривично дело-осумњичени.

Проблем који се јавља приликом алармирања јавности да је нестало малолетно лице је тај што се тиме подстиче појачано интересовање медија и целокупне јавности да се малолетно лице пронађе или злочин расветли уколико је до тога дошло. Не води се рачуна о томе да је предузимањем полицијских и јавнотужилачких мера и радњи започео предистражни поступак који је претходница кривичном поступку у коме важе строга правила и принципи и који треба да пружи одређене законске гаранције свим својим учесницима. Посебно су „на удару“ принцип тајности истраге и претпоставка невиности јер су често уздрмани изношењем непроверених и нетачних информација у јавности (чак и уколико се испостави да су информације истините, забрањено је износити их уколико би тиме дошло до повреде права на приватност лица). Јавности не могу бити доступне ни све истините информације ако законом није предвиђено да је у јавном интересу да их јавност сазна или је њихово јавно саопштавање законом забрањено, нити истините информације које би угрозиле ток истраге о нестанку малолетног лица (упозориле учиниоца кривичног дела, осујетиле проналазак малолетника...).

3.1. Принцип „тајности истраге“

Законски услови за покретање истраге су материјални- постојање основа сумње да је извршено одређено кривично дело³⁰ и формални- доношење наредбе јавног тужиоца о спровођењу истраге.

²⁸ Чл. 5 ст. 2, тач. 1 Законика о кривичном поступку.

²⁹ Види детаљније о томе у: Вуковић, Н., *нав. чланак*, стр. 154.

³⁰ Према Законнику о кривичном поступку истрага се може спровести против одређеног лица али и против непознатог учиниоца. Види: чл. 295 ст. 1 ЗКП.

Иако се као законски услов нигде не спомиње, у пракси је од изузетног значаја за квалитет и постизање сврхе истраге обезбедити остварење принципа тајности истраге у потпуности. Са овим ставом слажу се и остали аутори³¹. „Оно што је посебно важно нагласити у вези спровођења истраге и постизања одговарајућих или очекиваних резултата на плану прикупљања доказа, као неопходан услов, јесте обезбјеђење тајности истраге, цијенећи да од овог услова практично зависи ефикасност дјеловања, односно постизања очекиваних резултата“.³² Хрватски законик о кривичном поступку ЗКП/08³³ прописивао је да је поступање током истраге тајно те да ће тело које подузима радњу упозорити особе које суделују у доказној радњи која се подузима у истрази да је одавање тајне казнено дело. (чл. 231. ст. 1. и 2.). Новелама закона чл. 231. ст. 1. прописује да је истрага нејавна, што значи да обављању одређене радње у истрази присуствују само особе које учествују у обављању те радње.

Принцип тајности истраге у пракси је тешко обезбедити „с обзиром на реалне или потенцијалне ризике, уважавајући да су тајни подаци који се односе на конкретну кривичну истрагу доступни свим актерима, односно учесницима у спровођењу истражних активности (полиција, тужилаштво, други субјекти односно агенције за спровођење закона)“.³⁴ Тешкоће су још веће уколико је вођење истраге под лупом јавности где медији прате сваки корак полиције и извештавају о томе. Случајеви као што су нестанци малолетних лица буде посебну пажњу јавности те често долази и до неовлашћеног одавања података из истраге због чега многи полицајци али и друга лица која су на било који начин имала приступ информацијама буду процесуирани. У случају нестанка малолетне Д.И. када је у Србији први пут покренут Амбер Алерт дошло је до привођења једног полицијског службеника због сумње да је информације о истрази одавао медијима. Одавање службене тајне предвиђено је као кривично дело у чл. 369 Кривичног законика РС чиме је санкционисано службено лице које неовлашћено другом саопшти, преда или на други начин учини доступним податке који представљају службену тајну или које прибавља такве податке у намери да их преда непозваном лицу. С обзиром да су предистражни и истражни поступак испреплетани и да у већини случајева теку паралелно, принцип тајности се протеже и на предистражни поступак; шта више, с обзиром на природу преткривичног поступка остварење принципа тајности у предистрази треба представљати још већи прерогатив. Често је део тактике

³¹ Види: Пајчић, М., *Истрага према Новели Закона о казненом поступку*, Хрватски летопис за казнено право и праксу, бр. 20(2)/2013, стр. 631-661.

³² Каровић, С., Симовић, М., *Актуелна питања процесне природе: Доказивање кривичних дјела и кривице у кривичном поступку Босне и Херцеговине*, Годишњак Факултета Правних Наука, бр. 12(12)/2022, стр 128.

³³ Закон о казненом поступку Републике Хрватске (НН, бр. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22 на снази од 19.07.2022.године).

³⁴ Каровић, С., Симовић, М., *нав.чланак*, стр. 128.

тузилаштва да се разгледање списка и доказа одложи све до доказне радње саслушања осумњиченог како тужилаштво не би открило све „карте које држи у рукаву“ и на тај начин упозорило осумњиченог који би онда био у могућности да детаљно испланира следећи потез³⁵. „Сасвим се јасно потврђује да је практично немогуће прикупити неопходне доказе, те доказати постојање одређеног кривичног дела и кривице у коначници, уколико се не задовољи овај основни услов – тајност истраге, с обзиром да је реално очекивати да ће осумњичено лице, након његовог евентуалног сазнања да се против њега спроводи одређена кривична истрага, предузети одређене активности, како би благовремено сакрило, преместило, уништило доказе или на неки други погодан начин онемогућило прибављање потребних доказа који потврђују постојање обележја бића конкретног кривичног дела и кривице.“³⁶ Аутор Ђурђић, В., у оквиру права на правично суђење разликује три стандарда између којих је и право на правичан поступак, саздано на начелу правичног поступка, начелу јавности и начелу суђења у разумном року.³⁷ Иако је начело јавности једно од изузетно важних начела на којима почива кривични поступак, оно је карактеристично за главни претрес као средишњи део, централну фазу кривичног поступка, а чак и у том случају начело јавности подлеже одређеним рестрикцијама (одступање од начела у виду искључења јавности на главном претресу).

3.2. Претпоставка невиности

Начело претпоставке невиности уставно је начело којим је сваком човеку као људско право загарантовано „да се свако сматра невиним док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком суда“³⁸. Законска дефиниција претпоставке невиности садржана је и у Законнику о кривичном поступку: „Свако се сматра невиним све док се његова кривица за кривично дело не утврди правноснажном одлуком суда“³⁹. Ова претпоставка један је од основних постулата на којима почива кривични поступак. Поштовање претпоставке невиности састоји се из конкретних обавеза и дужности којих се треба придржавати како би овај правни стандард у потпуности био остварен у пракси. Тако, „државни и други органи и организације, средства јавног обавештавања, удружења и јавне личности имају дужност да се придржавају правила о претпоставки невиности и да својим јавним изјавама о окривљеном,

³⁵ Чл. 303 ст. 1 ЗКП.

³⁶ Каровић, С., Симовић, М., *нав. чланак*, стр. 128.

³⁷ Ђурђић, В., *Законске гаранције права на правично суђење у кривичном поступку Србије*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, год. LIV, бр. 70/2015, стр.375.

³⁸ Чл. 34 ст. 3 Устава РС.

³⁹ Чл. 3 ст. 1 ЗКП-а.

кривичном делу и поступку не повређују права окривљеног⁴⁰. Највише проблема у пракси долази из чињенице да се у средствима јавног информисања често мешају појмови „осумњиченог“ и „правноснажно осуђеног“. У јавности се ствара слика да је хапшењем осумњиченог окончан целокупни кривични поступак те је пажња усмерена на предистражни и истражни поступак, а о самом току главног претреса који је централни део кривичног поступка извештава се са мање интересовања. Јавност најчешће сматра да је осумњичени стварни починилац кривичног дела иако за почетну фазу поступка постоји тек најнижи степен сумње- основи сумње да је одређено лице починило кривично дело, а даљек је пут од основа сумње до уверења са највећим степеном-извесности (истинитости) о кривичном делу и учиниоцу. Поред тога што је у јавности постојање осумњиченог најчешће окарактерисано као пресуђена ствар „*res iudicata*“, опасност лежи и у томе што се често лица, која се само саслушавају у својству грађана зато што им је нека битна информација у вези са истрагом позната, окарактеришу као осумњичени иако им тај статус (још увек) није додељен.

У Закону о јавном информисању и медијима, такође постоји правило о поштовању претпоставке невиности. „У циљу заштите људског достојанства, као и независности, угледа и непристрасности суда или другог надлежног органа, нико се путем медија не сме означити учиниоцем кажњивог дела, односно кривим или одговорним пре правноснажности одлуке суда.“⁴¹ У чл. 337 Кривичног законика предвиђено је кривично дело Повреда тајности поступка који се јавља у три облика: неовлашћено откривање онога што се сазнало у судском, прекршајном, управном или другом законом прописаном поступку, а што се по закону не може објавити или је одлуком суда или другог надлежног органа проглашено као тајна; без одлуке суда објављивање тока кривичног поступка у којем је искључена јавност или одлуке која је у кривичном поступку према малолетнику донесена или објављивање имена малолетника према којем је поступак вођен или података из којих се може сазнати о ком се малолетнику ради; неовлашћено откривање података о идентитету или личних података лица заштићеног у кривичном поступку или података у вези са програмом заштите.

Поштовање претпоставке невиности јача друштвени морал, „за циљ има јачање поверења јавности у правосудни систем, јер морална снага кривичног права не сме да остави људе у сумњи да је невин човек осуђен“⁴².

⁴⁰ Чл. 3 ст. 2 ЗКП-а.

⁴¹ Чл. 84 Закон о јавном информисању и медијима.

⁴² Пресуда Врховног суда Сједињених америчких држава у случају *In Re Winship*, no 397 US 358(1970), цитирано према: Gray, A., *Presumption of Critical Perspective*, Lexington Books, London, 2017, p. 16.

4. Остали изазови и потешкоће који се могу јавити у пракси приликом хитног обавештавања јавности о нестанку малолетног лица

„Пронађи ме“ систем узбуњивања јавности о нестанку малолетног лица је у наше право уведен тек однедавно (25. 10. 2023. године) док се у Америци примењује од 1996. године. Стога је логично да су се, током дуготрајне примене, почели уочавати недостаци овог механизма чиме се њихова правна теорија бавила, указујући на могуће измене и нове правце деловања које треба следити у будућности. У овом делу, поменућемо само неке од битнијих проблема који су се јављали у пракси, с тим што треба уважити чињеницу да је наша правна традиција као и друштвена стварност различита од америчке, те се, стога, у примени механизма хитног обавештавања јавности кроз неколико година код нас могу појавити потпуно различити проблеми од оних са којима су се сусретале друге државе које су пре Србије имплементирале Амбер аларм.

4.1. Психолошки изазови који утичу на ефикасност „Амбер Алерт“-а

Иако делује да је Амбер аларм једноставан механизам у коме се јавност обавештава о нестанку малолетног лица како би грађани пријавили полицији уколико имају неке информације о случају, уколико су видели малолетно лице или починиоца итд., у обзир треба узети и психолошки утицај који обавештење може имати на грађане.

Емпиријска истраживања рађена у Америци показала су да се примаоци ових обавештења могу сусрести са бројним психолошким изазовима. „Овај модел укључује низ упитних претпоставки о психолошким процесима који су потребни да би систем био успешан. Прво, претпоставља се да ће грађани обратити пажњу на ове информације. Даље, претпоставља се да ће успети да препознају починиоца. Коначно, претпоставља се да ће грађани бити вољни и у могућности да пријаве виђење полицији.“⁴³ Ове претпоставке у пракси не морају увек да буду истините, тј. психолошки процеси код различите групе људи могу бити различити. Идентификују се главна два проблема која се односе на памћење грађана и на спремност да се информације пријаве полицији.

Меморија човека састоји се из неколико фаза: стицање, задржавање и проналажење (издвајање из сећања) ради саопштавања и интерпретације. У САД, у експерименту који је спроведен у вези са памћењем обавештења које се поставља на дигиталним знацима на аутопуту, само 10 од 120 возача су успели да запамте битне информације у вези Амбер аларма као што су 5-6 карактера

⁴³Miller, Monica K., et al. *The psychology of AMBER Alert: Unresolved issues and implications*, The social science journal, no. 46(1)2009, p.113.

регистарских таблица.⁴⁴ Чак и појединци који су информацију запамтили, морају бити у могућности да је у сећању задрже до саопштавања полицији. Сматра се да понављање упозорења помаже у томе али да претерано понављање може довести до стања које се назива „Амбер замор“⁴⁵ што значи да ће особа која прима велику количину ових обавештења временом почети да их игнорише. Зато је битно да се обавештење понавља оптималан број пута како не би дошло до презасићења јавности. У трећој фази када је потребно да се особа присети (извуче релевантну информацију из сећања) може доћи до грешке у самом извору информације, као и до грешке која се дешава због накнадне информације која је у стању да промени оригинално сећање⁴⁶. За прву грешку можемо навести пример када особа види слику отете девојчице али и слику неке друге девојчице у новинама нпр. поводом неке приредбе, па када у јавности сретне отету девојчицу може погрешно установити да је то уствари девојчица о чијој приредби се писало у новинама. У другом случају, особа може тачно запамтити да полиција трага за аутомобилом плаве боје, али када је у разговору са пријатељем овај убеди да је реч о колима зелене боје, погрешно ће запамтити накнадну информацију и заиста веровати да је у питању аутомобил зелене боје.

Ако сви кораци у памћењу једне особе буду исправни, оно што следи је пријава сазнате информације од стране грађана полицији. Мора се спровести истраживање о томе које особе ће бити слободније да пријаве сазнања полицији а која не и наћи начини како подстаћи пријављивање полицији. Истраживања ће помоћи да се пронађе решење у случају када грађани нису вољни да се обрате полицији као и начин да обавештење буде више усмерено на оне који би радо сарађивали са полицијом.

Издато обавештење може изазвати негативне психолошке процесе код починиоца кривичног дела. Паника и страх могу до те мере бити погубни да починилац у таквом стању препаста да не буде ухваћен може наудити малолетном лицу. Стога је изузетно важна процена полиције у којим случајевима треба покренути узбуњивање јавности а у којима не, тј. када постоји појачана опасност да малолетник настрада уколико обавештење буде пуштено у јавност.

Једно од решења за превазилажење психолошких тешкоћа можемо наћи у паметном дизајну Амбер алерт обавештења. „Приликом дизајнирања упозорења, од суштинског је значаја да дизајнери воде рачуна о когнитивној архитектури и ограничењима радне меморије, јер су дизајни презентације који не узимају у обзир такве елементе вероватно мање ефикасни.“⁴⁷

⁴⁴ Harder & Bloomfield, 2003. Цитирано према: *исто* стр. 114.

⁴⁵ Термин коришћен од стране *The Texas Department of Public Safety*.

⁴⁶ Loftus, E., *Shifting human color memory*, *Memory & Cognition*, no. 5(6)/1977, pp. 696–699.

⁴⁷ Sweller, J., van Merriënboer, J., Paas, F., *Cognitive architecture and instructional design*, *Educational Psychology Review*, no. 10(3)/1998, pp. 251–296.

4.2. Презасићење система

Овај проблем у пракси може подразумевати више ствари.

Прво, до презасићености може доћи уколико у једном тренутку јавност буде преплављена бројним амбер упозорењима о различитим несталим малолетним лицима (проблем карактеристичан за САД). Мало је вероватно да ће се тај проблем проширити и на нашу земљу (првенствено због величине и броја становника), међутим, да се то не би догодило врло је важно стриктно се придржавати дефинисаних критеријума са почетка рада о томе када је целисходно покренути хитно узбуњивање јавности због нестанка малолетног лица. Јавност се не треба обавештавати у случајевима када постоји сумња да је малолетно лице побегло од куће што је често случај са тинејџерима јер то чине из бунта и обично се сами врате кући; када је реч о малолетном лицу које је старије од седам година, нема сметњи у развоју а околности случаја показују да његов нестанак није последица кривичног дела; када постоји опасност да ће обавештавање јавности код починиоца дела изазвати панику и страх до те мере да може наудити малолетном лицу.

Друго, презасићеност система може се десити када полиција крене да прима више пријава забринутих грађана него што може да обради. Тада постоји опасност да се битне информације пропусте и не узму у разматрање како би требало, а да се превише времена изгуби на лажни траг о малолетном лицу и починиоцу. У случају малолетне Д.И. када је дошло до покретања Амбер аларма по први пут, стизале су дојаве полицији да је девојчица виђења у Бечу што се касније показало као погрешно. До погрешног препознавања није дошло намерно, већ су до тога довеле управо поменуте грешке у психолошким процесима човека.

Треће, када се разматра обим обавештавања јавности треба узети у обзир решење по којем се прво обавештава ужа средина- локална заједница пре него што се обавештење изда на националном нивоу. Први сат након нестанка кључан је за проналазак несталог лица када треба хитно реаговати и обавестити све из уже и шире околине места нестанка. Мало је вероватно да ће у том временском периоду отмицар моћи далеко да одмакне, ако је дете нестало у Нишу несврхотно је обавештавати о нестанку јавност у Кикинди, бар не у одређеном временском периоду одмах након нестанка. Обавештење на националном нивоу непотребно ће оптеретити систем иако није целисходно да се целокупна јавност обавештава о нестанку малолетног лица ако објективно не може бити од велике помоћи. Што шири круг лица обавештење треба да обухвати, то је техничко спровођење амбер аларма компликованије.

4.3. Технички проблеми

У земљама у којима Амбер алерт систем функционише већ дужи временски период технички проблеми су сведени на минимум. У Србији се

показало да је при првом активирању аларма било застоја у раду мобилних оператера те да се поруке нису испоручивале на време већ су касниле, а већ смо истакли колико време игра важну улогу у проналаску малолетника. Ради се на отклањању овог проблема са мобилним оператерима а помогло би слање обавештења преко „Вибер“-а који је у могућности да већи број порука испоручи истовремено и тако допре до што већег броја људи. Такође, преко сервиса за слање порука „Вибер“ могуће је примати и сликовне поруке што није случај са обичним СМС порукама од стране оператера а значајно је да јавности буде одмах доступна и фотографија несталог малолетног лица.

4.4. Увођење „Силвер Алерт“ система

У нашој земљи постоји проблем старих људи који често нестану, одлутају од свог места становања, из старачких домова. Овај проблем постоји у већини земаља; старо доба је посебно животно раздобље у којем се код старих људи „испољава низ промена у физичким и менталним особинама, као и у друштвеним функцијама које обавља“⁴⁸. Како долази до опште деградације у здравственом стању, стари људи често болују од многих болести а њихово ментално здравље бива начето па често заборављају где се налазе или где су кренули. У САД је зато у појединим државама уведен „Силвер Алерт“ аларм који се активира при нестанку старијих особа. У Флориди ће се овај аларм покренути сваки пут када нестане старија особа која пати од неповратног пропадања интелектуалних способности а постоји и „Purple Alert“ за проналазак лица која пате од менталних болести и сметњи у развоју. Увођење овог система у Флориди олакшало је и растеретило рад полиције јер се сада различите врсте узбуне активирају у зависности од типа лица која су нестала и по њима поступа одвојено.

5. Закључак

Обавештење јавности, поред очигледних користи, може изазвати бројне проблеме у пракси. Може доћи до великог узнемирења јавности; преоптерећења у раду полиције бројним непотребним и нетачним пријавама грађана што ће даље довести до тога да, због затрпаности послом, полицијски службеници неће успети да разлуче „битно од небитног“ те да издвоје „жито од кукоља“. Проблем је и извештавање медија које често прелази дозвољене и потребне границе; извештавање је такво да повређује претпоставку невиности осумњичених, задире у приватност могућих жртава, њихових породица и починилаца пре него што се њихова одговорност докаже на суду. Претерано изношење информација од стране медија доводи до повреде принципа тајности

⁴⁸ Костић, Д. М., Ђорђевић, Р., *Виктимизација старих особа као припадника посебне маргиналне групе*, Темида, билтен Групе за женска права, год. 7, бр. 2/2004, стр. 4.

истраге који је кључни фактор у расветљавању кривичног догађаја. Саопштење јавности од стране медија треба да садржи и да се ограничи на фотографију малолетника, кратак опис- име, презиме, године, лични опис, опис одеће и обуће ношене на дан нестанка, као и место и време нестанка и друге важне информације. Изношење чињеница из истраге која је у току може угрозити њен крајњи исход- хапшење починилаца и што је најбитније- доказивање њихове кривице на суду што ће резултирати правноснажном осуђујућом пресудом. Изношење приватних информација из живота малолетника и његове породице које нису неопходне за проналажење малолетника директно је у супротности са заштитом права жртава и оштећених у току кривичног поступка.

Јавност у овом случају своју улогу мора схватити озбиљно и одговорно; пријаве лажних чињеница о нестанку малолетног лица, грешке у памћењу и резонувању (психолошки изазови) које могу довести до погрешне интерпретације чињеница од стране грађана, намерно позивање полиције из „шале“ може озбиљно угрозити проналазак малолетног лица. И наизглед савесни грађани могу својом непажњом да изазову забуну, зато треба размотрити могућност да се хитно обавештавање јавности ограничи локално- само на подручју на којем је малолетно лице нестало бар у првих неколико сати јер је немогуће прећи велике раздаљине за толико кратко време чак ни превозним средством. Проблем лежи у томе што реализација ограничења обавештавања најпре на одређени круг лица носи са собом бројне техничке изазове (поруке се морају послати само грађанима који живе у близини нестанка малолетног лица, обавештење ће ићи на локалним телевизијама али се ту поставља питање њихове гледаности, поруке неће ићи на свим путевима, аутобуским и железничким станицама...).

*Marija Milojević, LL.M., Research Associate
Faculty of Law, University of Kragujevac*

AMBER ALERT SYSTEM IN SERBIA- CHALLENGES IN PRACTICE

Summary

In her work, the author investigates the problems that arise in the implementation of the "Amber alert" mechanism for urgent public notification of the disappearance of a minor. In this regard, it primarily presents the criteria used by the police in operational work, which, if they appear in practice, lead to the activation of the mechanism for urgent public notification of the disappearance of a minor. Next, the author emphasizes the extremely important influence of the media on public

opinion and law enforcement authorities, criticizing the kind of pressure that the media creates on this occasion and which most often has negative results (violation of the rights of victims of criminal acts, violation of the rights of suspects), even though the purpose of involving the media is exactly the opposite - providing assistance in finding a minor. Further considerations explore the conflict that may arise when activating the mechanism in question between two interests: the "public interest" which is reflected in the finding of a minor regardless of a cost, and the interest of "conducting criminal proceedings" which implies respect for the principles of "secrecy" of the investigation, the presumption of innocence and the protection of injured persons which must be respected if the measures taken and the actions of the police show that the disappearance of a minor is a consequence of the commission of a criminal act. The first two challenges are viewed in relation to the valid public order and legislation of our country, while further on in the paper, the problems in the implementation of Amber Alert are given in a general nature and can be encountered by the law enforcement authorities of any country. In addition to the above, challenges of a psychological nature that can occur on the part of the recipient of a notification about the disappearance of a minor, in the form of memory problems, causing panic and fear among them, etc., have been identified. The activation of the Amber alert mechanism is accompanied by certain problems such as: possible oversaturation of the system, technical problems in implementation, re-examination of the degree of spread of notifications, i.e. the need to issue notifications at the national level, the expansion of the circle of persons in connection with whose disappearance the mechanism will be activated- the so-called Silver Alert. When processing each of the challenges, the author gives her opinion on how to overcome them while being aware of the complexity of the problem and the fact that the mechanism has only recently come to life in our country and that more time and more empirical data are needed for a more complete analysis.

Key words: *"Amber Alert" mechanism, criteria for the application of "Amber Alert", principle of secret investigation, presumption of innocence, media coverage, protection of the injured party, police action, psychological challenges, oversaturation of the system, "Silver Alert"*

Литература

- Gray, A., *Presumption of Critical Perspective*, Lexington Books, London, 2017.
Loftus, E., *Shifting human color memory*. *Memory & Cognition*, no. 5(6)/1977.
Miller, M. K., et al. *The psychology of AMBER Alert: Unresolved issues and implications*, *The social science journal*, no. 46(1)/2009.

- Sweller, J., van Merriënboer, J., Paas, F., *Cognitive architecture and instructional design. Educational Psychology Review*, no. 10(3)/1998.
- Вуковић, Н., *Одлуке јавног тужиоца о непредузимању кривичног гоњења и о одустанку од кривичног гоњења–увођење решења о одустанку од кривичног гоњења*, CRIMEN-часопис за кривичне науке, бр. 12(2)/2021.
- Ђурђић, В., *Законске гаранције права на правично суђење у кривичном поступку Србије*, Зборник радова Правног факултета у Нишу год. LIV, бр. 70/2015.
- Каровић, С., Симић, М., *Актуелна питања процесне природе: Доказивање кривичних дјела и кривице у кривичном поступку Босне и Херцеговине*, Годишњак Факултета Правних Наука, бр. 12(12)/2022).
- Костић, Д. М., Ђорђевић, Р., *Виктимизација старих особа као припадника посебне маргиналне групе*, Темида, билтен Групе за женска права, год. 7, бр. 2/2004.
- Пајчић, М., *Истрага према Новели Закона о казненом поступку*, Хрватски летопис за казнено право и праксу, бр. 20(2)/2013.

Правни извори

- Закон о заштити података о личности (Сл. гласник РС, бр. 87/2018).
- Закон о јавном информисању и медијима (Сл. гласник РС, бр. 92/2023).
- Законик о кривичном поступку (Сл. гласник РС бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС).
- Закон о полицији (Сл. гласник РС бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018).
- Инструкција о начину поступања полицијских службеника у случају пријаве нестанка малолетног лица и начину хитног обавештавања јавности (ОИБР: 011-77/23-44 од 25. 10. 2023. године).
- Кривични законик (Сл. гласник РС бр. 85/2005, 88/2005-испр., 107/2005-испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014, 94/2016 и 35/2019).
- Правилник о хитном обавештавању јавности о нестанку малолетног лица од 12. септембра 2023. године (Сл. гласник РС, бр. 78/2023).
- Устав РС (Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021).